
О.Р. БАРАНСЬКИЙ, С.Я. ДІДЕНКО, В.В. ЛОЯ

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 м. Київ, вул. Тімірязєвська, 1

ВІКТОР ІВАНОВИЧ МЕЛЬНИК (до 60-річчя від дня народження)

Природа — найцінніший скарб, який ми маємо. Захоплюватись, вивчати і плекати її — наше найважливіше покликання.

Віктор Іванович Мельник народився 3 червня 1956 р. у селі Переменці (Костопільський р-н, Рівненська обл.). У 1973 р. закінчив Костопільську середню школу та вступив на природничо-географічний факультет Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького.

Навчаючись у школі, Віктор Іванович захопився працями П.П. Семенова-Тян-Шанського, О. Гумбольта, Ч. Дарвіна, які відіграли вирішальну роль у становленні його наукового світогляду. В студентські роки багато подорожував, проводячи детальні наукові спостереження, збираючи цінний гербарний матеріал,

© О.Р. БАРАНСЬКИЙ, С.Я. ДІДЕНКО, В.В. ЛОЯ, 2016

виявляючи нові локалітети рідкісних видів рослин.

Після закінчення інституту в 1978 р. Віктор Іванович два роки працював учителем біології в Ярославській середній школі (Бобровицький р-н, Чернігівська обл.). У 1980 р. вступив до аспірантури Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного АН УРСР. Під керівництвом талановитого вчителя доктора біологічних наук В.К. Мякушко працював над кандидатською дисертацією на тему «Ялина європейська (*Picea abies* (L.) Karst.) в автохтонних місцезростаннях Українського Полісся (еколого-ценотичні особливості та наукові основи охорони)».

У 1981 р. В.І. Мельник перервав навчання в аспірантурі у зв'язку з військовою службою, яка проходила у мальовничих природних місцях Середньої Азії та Паміру. В нього виникло бажання присвятити життя вивченню унікальної флори Паміру та все ж любов до рідного краю перемогла. Віктор Іванович після демобілізації продовжив навчання в аспірантурі Інституту ботаніки, а з травня 1983 р. — в аспірантурі Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка у відділі дендрології. Закінчивши аспірантуру, він блискуче захистив кандидатську дисертацію і почав працювати у відділі природної флори. З 1991 р. Віктор Іванович працював старшим науковим співробітником відділу природної флори, а 10 грудня того ж року очолив відділ. Сучасні дослідження відділу природної флори в царині інтродукції спрямовані на встановлення закономірностей формування інтродукційних популяцій рідкісних і зникаючих видів рослин у лісових та степових культурфітоценозах на ботаніко-географічних ділянках, моделювання інтродукційних популяцій рідкісних видів

У складі експедиції на Київське Полісся

флори України і зарубіжних регіонів — Кавказу, Алтаю, Середньої Азії та Далекого Сходу.

Значну увагу Віктор Іванович приділяє вивченню рідкісних і зникаючих видів лісових рослин рівнинної частини України у зв'язку з їх охороною. Він з'ясовує закономірності зростання рідкісних видів у лісових фітоценозах, вивчає вікову та просторову структуру популяцій багатьох видів природної флори України. Він обґрунтував концепцію екологічної ролі екотону в збереженні флористичного різноманіття.

За матеріалами багаторічних досліджень у 1997 р. В.І. Мельник захистив докторську дисертацію на тему «Рідкісні і зникаючі види рослин рівнинних лісів України (географія, еколого-ценотичний аналіз, структура популяцій, охороона)».

Віктор Іванович проводить комплексне, монографічне вивчення рідкісних видів флори України. Окрім островних ялинників Українського Полісся, об'єктами численних геоботанічних досліджень ученого є рідкісні, часто екстразональні степові рослинні угруповання Волинської височини і Київського плато, букові та скельно-дубові ліси

Волині та Поділля, кедрово-сосново-ялинові ліси Карпат.

Багато часу Віктор Іванович присвячує вивченню сучасного стану, закладених на Волино-Поділлі у XVIII—XIX ст. англійських парків. За архівними матеріалами створено базу даних щодо видового складу колекцій Міклерівських парків на Західній Україні.

В.І. Мельник вивчає життя та наукову діяльність видатних учених минулого — В.І. Липського, Й.К. Пачоського та дослідника рослинного світу Волині Й. Панека.

Згуртувавши навколо себе учнів, які змогли втілити його ідеї в багатьох наукових працях, монографіях, статтях, В.І. Мельник зумів створити потужну школу фітосозології в Україні. Під його науковим керівництвом та за безпосередньої участі в багатьох експедиційних дослідженнях його учні комплексно монографічно вивчили багато рідкісних видів флори України. Протягом 1993—2016 рр. Віктор Іванович підготував 22 кандидати біологічних наук. Школа професора Мельника вдало поєднує охорону рідкісних видів *ex situ* та *in situ*, приділяє значну увагу розробці прийомів розмноження і культивування рідкісних рослин у культурі.

Віктор Іванович багато зусиль віддає викладацькій роботі в Київському педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Національному університеті «Києво-Могилянська Академія» та Уманській аграрній академії. За плідну багаторічну науково-педагогічну роботу в 2002 р. він отримав наукове звання професора. У 1999 р. В.І. Мельник читав лекції з географії рослин студентам університету в м. Палермо (Італія). Нині Віктор Іванович працює на посаді професора кафедри екології Національного університету «Києво-Могилянська Академія» та Рівненського державного гуманітарного університету.

Багато уваги В.І. Мельник приділяє міжнародній співпраці з проблем охорони біорізноманіття. Він є членом міжнародної організації *Planta Europa*, комісії з виживання видів Міжнародного Союзу охорони природи, експертом Бернської конвенції. Віктор Іванович брав активну участь у роботі двох ботанічних конгресів — у Сент-Луїсі (США, 1999) та Відні (Австрія, 2005), численних міжнародних конференціях *Planta Europa*, конференціях циклу «Ліси Євразії» в Росії, Білорусі, Польщі. Як провідний знавець родини тимелейових на ботанічному конгресі в США він керував секцією *Thymelaeales*. За активну співпрацю з Арборетумом у Болестражицах у 1991 р. нагороджений медаллю імені В. Шафера Польської Академії Наук. З 2010 р. В.І. Мельник працює в експертній групі Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) по створенню Червоної книги Європи.

Значну увагу Віктор Іванович приділяє природоохоронній діяльності як голова комісії з вивчення рідкісних видів Ради ботанічних садів України і Молдови та як керівник секції природно-заповідних територій Українського товариства охорони природи. Багато унікальних куточків природи України збереглися зав-

дяки його невтомній діяльності як дослідника та захисника природи. Зокрема за науковими обґрунтуваннями Віктора Івановича Мельника і колег створено Сіверсько-Донецький національний природний парк та Дермансько-Мостівський регіональний ландшафтний парк, понад 40 заказників і пам'яток природи загальнодержавного та місцевого значення. Розроблено наукові обґрунтування створення ще двох національних природних парків — «Надслучанського» на території Березнівського району Рівненської області та «Холодний Яр» на території Чигиринського та Кам'янського районів Черкаської області.

Глибоко переймаючись сучасним часто незадовільним станом охорони лісів і рідкісних видів флори України, Віктор Іванович виступає на телебаченні. Він також є автором низки проблемних статей у газетах «День», «Сільські Вісті», «Волинь» та «Літературна Україна».

Окрім ботаніки, В.І. Мельник захоплюється геологією. Він досліджує природу та історію вивчення унікального феномену, рідкісного явища для України — базальтових стовпів Рівненщини. З метою їх охорони розробив рекомендації щодо створення геологічного парку та написав книгу «Базальтові трапи Волинського Полісся — перспективна територія для створення геологічного парку». Під час численних подорожей Віктор Іванович збирає зразки для мінералогічної колекції.

За самовіддану продуктивну дослідницьку та природоохоронну діяльність В.І. Мельник нагороджений Почесним званням «Заслужений природоохоронець України» та грамотою Верховної Ради України. Віктор Іванович — учасник Всеукраїнської програми «Україна, Європа, Світ — золотий фонд нації».

Хочемо побажати Вчителю міцного здоров'я, наснаги, терпіння, талановитих учнів та успіхів у нелегкій, але такій потрібній справі.